

- ¹ Clarkson TB, Bond MG, Bullock BC, Marzetta CA. A study of atherosclerosis regression in *Macaca mulatta*. IV. Changes in coronary arteries from animals with atherosclerosis induced for 19 months and then regressed for 24 or 48 months at plasma cholesterol concentrations of 300 or 200 mg/dl. *Exp Mol Pathol* 1981; 34: 345-68.
- ² Hjermann I, Velve Byre K, Holme I, Leren P. Effect of diet and smoking intervention on the incidence of coronary heart disease. *Lancet* 1981; ii: 1303-10.
- ³ Lipid research clinics program. The lipid research clinics coronary primary prevention trial results. II. The relationship of reduction in incidence of coronary heart disease to cholesterol lowering. *JAMA* 1984; 251: 365-74.
- ⁴ World Health Organization Expert Committee. Prevention of coronary heart disease. WHO Technical Report Series 678. Geneva: World Health Organization, 1982.
- ⁵ Long JM, Moore RB, Matts JP, Varco RL, Buchwald H, the POSCH group. Program of the surgical control of the hyperlipidemias (POSCH). A secondary intervention trial - 4-year results. In: Schettler G, Gotto AM, Middelhoff G, Habenicht AJR, Jurutka KR, eds. *Atherosclerosis VI*. Berlin: Springer, 1983; 930-5.
- ⁶ World Health Organization. Classification of hyperlipidemias and hyperlipoproteinemias. *Circulation* 1972; 45: 501-8.
- ⁷ Goldstein JL, Brown MS. Familial hypercholesterolemia. In: Stanbury JB, Wyngaarden JB, Fredrickson DS, Goldstein JL, Brown MS, eds. *The metabolic basis of inherited disease*. New York: McGraw-Hill, 1983; 703.
- ⁸ Choudhury S, Jackson P, Katan MB, et al. A multifactorial diet in the management of hyperlipidemia. *Atherosclerosis* 1984; 50: 93-103.

Wageningen, juli 1984

M.B. KATAN

Moerman, Muntendam en het meten met verschillende maten in de geneeskunde

Lubsen beschrijft de opzet van het onderzoek naar de Moerman-therapie.¹ Bij het lezen hiervan kwam de volgende vraag bij mij op: Wat belet de oncoloog om bij iedere door de Moerman-arts aangemelde patiënt als een passende controlepersoon een patiënt uit zijn eigen praktijk te zoeken? Nog beter zou het zijn als deze controlepatiënt tevens door de Moerman-arts gezien kon worden. Indien overeenstemming over de gelijkwaardigheid van beide patiënten bereikt wordt, dan staat toch niets een vergelijkend onderzoek in de weg?

LITERATUUR

- ¹ Lubsen J. Moerman, Muntendam en het meten met verschillende maten in de geneeskunde. *Ned Tijdschr Geneeskd* 1984; 128: 1244-7.

Amsterdam, juli 1984

M. HUBER

Deze reactie is mij uiteraard uit het hart gegrepen. Het idee is goed en simpel. Het probleem bij de uitvoering ervan is dat men bij het zoeken van een controlepatiënt moet „matchen” ten aanzien van de prognose, zodat deze zowel voor de met Moerman-therapie als voor de op de gebruikelijke wijze behandelde patiënt als even slecht (of goed) wordt geschat. De geloofwaardigheid van een dergelijk onderzoek hangt geheel af van de vraag of men het eens kan worden over de wijze waarop dit moet gebeuren. Over één manier is algemene overeenstemming te verwachten: het gebruik van het toeval bij de therapietoewijzing (randomiseren).

Rotterdam, juli 1984

J. LUBSEN

In zijn commentaar in dit tijdschrift heeft dr. Lubsen Moerman en mij de eer geschonken onze namen in de titel van zijn stuk op te nemen, hetgeen bij mij - en ik twijfel er niet aan, ook bij Moerman - tot een „bien étonné”-reactie

aanleiding gaf.¹ Dit is begrijpelijk, als men weet dat Moerman in woord en geschrift heeft meegedeeld, dat als ik op zijn erf kwam hij mij met een hooivork achterna zou zitten.

Maar nu ter zake. Ik wil reageren op twee passages in het commentaar, die in onderling verband een korte toelichting behoeven. Schrijvende over het rapport van de Commissie Alternatieve Geneeswijzen stelt Lubsen: „Helaas werd hierin geen fundamentele uitspraak gedaan over de onderzoekbaarheid van de werkzaamheid van daarin beschreven geneeswijzen” en op de volgende bladzijde (1247) schrijft hij: „Helaas heeft de commissie-Muntendam de kans gemist wat dit betreft richtinggevend te zijn”, hetgeen slaat op de aard van het onderzoek naar de werkzaamheid. Hier had vermeld mogen worden, dat staatssecretaris Hendriks in 1977 bij het instellen van de commissie nadrukkelijk gesteld heeft, dat het verrichten van wetenschappelijk onderzoek niet tot de opdracht aan de commissie behoorde, maar dat daarvoor de Gezondheidsraad het adviserende orgaan was. Dit standpunt was trouwens al een half jaar tevoren gebleken toen Hendriks de Gezondheidsraad om advies had gevraagd over de acupunctuur. De Commissie Alternatieve Geneeswijzen was ook niet samengesteld om op verantwoorde wijze wetenschappelijk onderzoek te verrichten of wetenschappelijk verantwoorde uitspraken over effectmeting te doen. Toen dan ook een jaar later in de Tweede Kamer stemmen opgingen om deze commissie op te zaden met een onderzoek naar de „methode-Moerman” heb ik ogenblikkelijk de staatssecretaris (toen mevrouw Veder-Smit) geschreven, dat deze commissie niet het orgaan kon zijn om dat onderzoek te verrichten. Ik zou dat ook op andere gronden geweigerd hebben. Uitgangspunt van de Moerman-aanhangers was namelijk, dat er nooit een goed onderzoek naar de werkzaamheid (kankergenezend) van de Moerman-behandeling zou hebben plaatsgehad. Deze uitgangstelling is onjuist, want reeds in het begin van de jaren vijftig heb ik zelf (als staatssecretaris) de commissie-Delprat ingesteld. Deze commissie, waarin ook de toenmalige voorzitter van de Gezondheidsraad, dr. Brutel de la Rivière, zitting had, heeft niet kunnen vaststellen, dat de Moerman-behandeling ook maar in één geval kanker kon genezen. Voor mij was en is het rapport van de commissie-Delprat afdoende. Op mijn aanbod zijn onderzoek voort te zetten in het Nederlands Kanker Instituut ging Moerman niet in.

En nu gaat er een nieuw kostbaar onderzoek naar de Moerman-methode van kankerbehandeling van start, als het tenminste uit de startblokken loskomt. In zijn commentaar zegt dr. Lubsen te hopen dat dit onderzoek aan redelijke kwaliteitseisen zal voldoen en aanleiding zal zijn voor hernieuwde discussie over de grondslagen van onderzoek naar werkzaamheid. Gezien eigen ervaringen met prospectief longitudinaal onderzoek ben ik niet optimistisch. Intussen heeft de huidige staatssecretaris, Van der Reijden, naar aanleiding van het rapport van de Commissie Alternatieve Geneeswijzen de Gezondheidsraad verzocht een onderzoek in te stellen naar de beoordeling van de werkzaamheid van alternatieve geneeswijzen.

Er is derhalve geen sprake van geweest dat de commissie „kansen heeft gemist” zoals dr. Lubsen stelt, maar de commissie was niet ingesteld voor, noch samengesteld op het doen van wetenschappelijk onderzoek.

LITERATUUR

- ¹ Lubsen J. Moerman, Muntendam en het meten met verschillende maten in de geneeskunde. *Ned Tijdschr Geneeskd* 1984; 128: 1244-7.

’s-Gravenhage, juli 1984

P. MUNTENDAM